

*Беспалов Богдан Сергійович,
курсант Навчально-наукового
інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Мінченко Ольга Василівна,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

МОНАРХІЯ І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Як і багато інших політико-правових інститутів сучасна монархія, незважаючи на свій вік, на свою історичну роль, є цілком працездатним та потрібним у сучасному світі інститутом. Монархія еволюціонувала завжди. Як форма державного правління, що існувала тисячоліттями, в якій джерелом влади вважається монарх і його влада передається спадково і не залежить від волі виборців. Монархія еволюціонувала завжди, інакше вона б не вижила.

Історія державно організованого суспільства свідчить, що монархія як історична форма державного правління є однією із найдавніших. Вона склалася ще на зорі появи держави в суспільствах ранніх землеробських культур. Тут організація влади, що здійснювалася на жорстко централізованій основі, була найбільш ефективною, зрозумілою, відповідала найсуворішій регламентації сільськогосподарського виробництва, духовному світові хліборобів-общинників. У самому терміні «монархія» безпосередньо відображений її зміст тобто моноправління, який характеризувався стійкістю, стабільністю, довготривалістю, оскільки зумовлювався сутністю держави станово-кастового суспільства, його монархічною формою.

Як відомо, монархія існує на основі трьох основних принципів: безстроковості (довічність), престолонаслідування та непогрішності трону (безвідповідальність). Безстроковість означає, що влада монарха не обмежується певним строком повноважень. Існує лише два способи припинення повноважень монарха: смерть чи зречення. Останнє означає, що монарх добровільно припиняє свої повноваження і більше не вважається главою держави [1, с. 19].

Сучасна юридична наука визначає, що у світі сьогодні існує більше 40 монархій. За деякими джерелами їх усього 45: у Європі – 12, в Америці – 10, в Австралії та Океанії – 6, в Азії – 13, в Африці – 3.

У наші дні класифікують різновиди монархічної форми державного правління. Ще в 19 ст. розрізняли абсолютну і обмежену монархії, причому останню частіше визначали як конституційну. Таке визначення передусім означало, що в конституційній монархії влада монарха обмежена саме конституцією. В тих країнах, де конституцію октроював (дарував своїм актом) монарх, вважалось, що він самообмежувався, а в тих монархіях, де основний закон приймав представницький орган чи безпосередньо громадяни, конституцію певний час трактували як договір між монархом і «народним представництвом», який був, по суті, спрямований на ліквідацію єдиновладдя, а

згодом – як форму встановлення (і тому обмеження) компетенції монарх [2].

У своєму розвитку конституційна монархія еволюціонувала. Першим її різновидом була дуалістична монархія, яка вважається перехідною формою від абсолютної монархії до іншого різновиду конституційної монархії. Такої як парламентська, або парламентарна. Основоположною характеристикою дуалістичної монархії є те, що монархові належить вагома або навіть провідна роль у здійсненні владарювання, хоча державний механізм за відповідних умов формально організований на засадах розмежування (поділу) законодавчої і виконавчої влади. До того ж, монарх на власний розсуд призначає частину депутатського корпусу або всіх членів верхньої палати парламенту, реалізує право розпуску парламенту з мотивів політичної доцільності та здійснює деякі інші вагомні повноваження, пов'язані з функціонуванням законодавчого органу. За дуалістичної монархії виконавча влада офіційно належить монарху і він може здійснювати її як безпосередньо, так і через уряд. Монарх на власний розсуд призначає прем'єр-міністра і за його пропозицією – інших членів уряду. Характерною ознакою є колективна політична відповідальність уряду як перед монархом, так і перед парламентом. Проте відповідальність уряду перед парламентом виглядає формальною, адже не передбачає обов'язкової відставки уряду.

Слід підкреслити, що сучасні монархії зазнали істотних модифікацій, що відрізняють їх від монархій минулого. Загальна тенденція пов'язана з обмеженням влади монарха. У розвинутих країнах інститут монархії скрізь став практично безвладним інститутом. Всі вони, насамперед, мають презентативну роль. «Монархія – це складна система, що тримає в рівновазі керування державою. І водночас, на відміну від інших політичних систем, монархія має величезну перевагу – символізувати (владу) через обличчя» [3].

Історично, монархії представляли верхівку еліти суспільства. Останніми десятиріччями роль еліт змінюється. Раніше аристократи, землевласники, монархи мали спільні інтереси. Зараз же монархія посідає особливе місце, вона більше не прив'язана до класових чи економічних інтересів, вона прагне представляти інтереси всіх громадян. Сьогоднішні монархи (королева...) сприймаються як звичайні люди, хоча це ніяк не впливає на їх історичну роль і значення [4].

Підводячи підсумки, зазначимо, що сучасні політико-правові реалії потребують іншого бачення, творчого підходу. У сучасному світі не можна залишатися несучасною людиною. Сучасна монархія чудово співіснує з демократією. Сучасні монархи і члени їх сімей мають бути прикладом для власних громадян. Монархія у XXI ст. зберігає певну символіку, культурну та історичну пам'ять, моральний авторитет.

Список використаних джерел

1. Бостан С.К. Монархія і поліархія як історичні типи форми державного правління/ С.К. Бостан // Вісник Запорізького державного університету. Серія Юридичні науки. – 2005. – № 4. – С. 18–24.

2. Пиріг Р.Я. МОНАРХІЯ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії

України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2010. - 728 с.: іл. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Monarkhiia>

3. Єреміца В. Європейські монархії: історія на службі сьогодення [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/25052963.html>

4. Монархічна ідея у ХХІ ст. [Електронний ресурс]. Режим доступу. <https://day.kyiv.ua/uk/article/tema-dnya-den-planety/monarhichna-ideya-u-hhi-stolitti>

Білозьоров Євген Вікторович,

заступник директора

Навчально-наукового інституту № 2

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ТА СУЧАСНА ЮРИДИЧНА НАУКА

Кардинальні зміни, які відбуваються у сучасному житті, переорієнтація українського суспільства на загальнолюдські цінності зумовлюють, у свою чергу, переосмислення багатьох явищ суспільного життя. Такі перетворення яскраво відображаються і на правовій сфері. Право, як важливий феномен правової реальності, впливає на усі сфери життєдіяльності людини, визначає спрямованість державної політики, відображає правовий статус людини, ступінь її залучення до правової сфери суспільства. Саме тому, від розуміння права, його ролі і значимості не тільки як регулятора суспільних відносин, але як важливого та невід'ємного атрибуту людської діяльності, що виконує «людинотворчу» функцію, сприяє самореалізації особистості, створює для неї реальні умови бути «правовою особою», залежить ефективність правової політики держави.

Усвідомлення сучасними правознавцями питань праворозуміння стали наслідком інтенсивних спроб пошуку вирішення проблеми сутності та призначення права в умовах сьогодення. Поява численних концепцій розуміння права підтвердила той факт, що основні зусилля вчених зосереджені на виявленні основних ознак права, розкритті аксіологічного, антропологічного, феноменологічного змісту права. Їх теоретична значущість полягає в можливості визначення природи права, генезису його різних історичних типів, а також здатності диференціювати право від неправових регуляторів суспільних відносин. Крім цього, основні концептуальні питання праворозуміння нерозривно пов'язані з тенденціями розвитку сучасної юридичної науки і, безумовно, впливають на зміст та спрямованість юридичної практики. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що науково-правова категорія праворозуміння володіє не тільки теоретичною, але і прикладною цінністю, оскільки здійснює безпосередній вплив на формування і розвиток таких структурних елементів